10 keinoa tukea nuorta kohti työelämää ja sen alkutaipaleella

10 / 2026

Sisältö

JOHDANTO 4

1 OPISKELIJALLE 5

1. Työelämätaidot osaksi opetusohjelmaa 5
2. Työelämäperustainen perusopetus TEPPO valtakunnalliseksi 5
3. Lisätään lähiopetusta ja laatua ammatilliseen koulutukseen 6
4. Opetuksen ja tukipalveluiden saatavuus ja resursointi kuntoon 7
5. Opiskelijoiden toimeentulo on turvattava 8

2 TYÖELÄMÄN ENSIASKELIA OTTAVALLE 9

6. Tukea kesäksi työllistymiseen 9
7. Työllisyyspalvelut ja palkkatuki apuna nuorten työllistymisessä 10
8. Työlainsäädäntö reilummaksi nuorille 11

3 TYÖELÄMÄN TUEKSI 11

9. Tuki nuorelle työntekijälle turvalliseen työelämään kiinnittymisen helpottamiseksi 13
10. Nuorten työkyvyn tukemiseen lisäpanostuksia 14

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK

Pitkänsillanranta 3, PL 157, 00531 Helsinki
020 774 000 - sak@sak.fi - www.sak.fi

Seuraa meitä somessa

SAKSuomenAmmattiliittojenKeskusjarjesto

@sak.fi

@duunarit

@sakliitot

@sakliitot

Johdanto

Nuorten usko tulevaisuuteen syntyy siitä, että he näkevät edessään todellisia mahdollisuuksia. Jokaisella nuorella on oltava mahdollisuus kouluttautua, saada ensimmäinen työpaikka ja rakentaa itsenäistä elämää riippumatta perhetaustasta, asuinpaikasta tai varallisuudesta.

Poliittiset päättäjät voivat tukea nuorten uskoa tulevaisuuteen varmistamalla, että yhteiskunta tarjoaa sekä mahdollisuuksia että tukea matkalla kohti työelämää. Koulutuksen on oltava laadukasta ja varmistettava, että nuorilla on riittävät tiedot ja taidot työelämää varten. Määräaikaisiin ja osa-aikaisiin työsuhteisiin liittyvät ongelmat koskevat kaikkia, mutta nämä ovat usein myös tyypillisiä työsuhteen muotoja työelämän alkutaipaleella oleville ja siksi erityisessä asemassa, kun pyritään luomaan nuorille luottamusta ja toivoa tulevaan.

Nuorten on vaikeaa saada ensimmäistä työpaikkaa, oli sitten kyse kesätyöstä tai ensimmäisestä työstä valmistumisen jälkeen. Jopa TET-paikoista on pulaa. Työelämässä on entistä vähemmän työtehtäviä, joihin nuori voi työllistyä ilman työkokemusta. Samaan aikaan työnantajat puhuvat työvoimapulasta ja nuorten työelämätaitojen puutteesta. Työnantajien pitää pystyä tarjoamaan niin sanottuja entry level-työpaikkoja, joista voi nopeasti edetä vaativampiin tehtäviin perehdytyksen ja työnantajan tarjoaman koulutuksen avulla.

Poliittinen suunnanmuutos on tarpeen, koska tällä hetkellä käsistä karannut työttömyys, näköalattomuus ja Orpon-Purran hallituksen tekemät leikkaukset ja harjoittama politiikka vaikuttavat tutkimusten mukaan nuorten kokemukseen tulevasta sekä omasta pärjäämisestä. Nuoret ovat huolissaan myös eläkejärjestelmän kestävyydestä ja oikeudenmukaisuudesta, eivätkä poliitikkojen vaatimukset eläkejärjestelmän käyttämisestä valtiontalouden paikkaajana tätä huolta vähennä.

Elokuussa 2026 alle 30-vuotiaita työttömiä työnhakijoita oli lähes 75 000. Työn ja koulutuksen ulkopuolella olevia 15–24-vuotiaita NEET-nuoria (nuori, joka ei ole työelämässä, koulutuksessa tai harjoittelussa) on noin 55 000. Lukemat ovat aiempiin vuosiin verrattuna kasvaneet.

Myös nuorten pitkäaikaistyöttömyys on kasvanut ja suurinta se on ammatillisen koulutuksen saaneilla ja toiseksi suurinta perusasteen varassa olevilla. Uhkakuvana on, että nykyisestä nuorten ikäluokasta tulee 1990-luvun laman jälkeen se seuraava sukupolvi, joka ei ole päässyt kunnolla kiinnittymään työelämään ja yhteiskuntaan. Tämä kehitys voidaan muuttaa.

Nuorillamme on paljon kykyä ja taitoa uudentyyppiseen osaamiseen. Päättäjien on tehtävä politiikkatoimia, jossa nuorille luodaan toivoa ja tarjotaan enemmän mahdollisuuksia oppia tai kasvaa. Tässä muistiossa on 10 nostoa, joilla kasvatetaan nuorten luottamusta tulevaan.

1

OPISKELIJALLE

1. Työelämätaidot osaksi opetusohjelmaa

HAASTE

Peruskoulussa ja toisella asteella on tarjolla runsaasti yrittäjyyteen liittyviä kokonaisuuksia, mutta työelämätaitoja ei juurikaan opeteta. Tämä näkyy siinä, että työelämään siirtyvillä nuorilla ei ole riittävästi tietoa omista oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan työntekijänä. Työelämätaitojen puute aiheuttaa konflikteja työpaikoilla sekä altistaa nuoria työperäiselle hyväksikäytölle.

RATKAISUMME

Lisätään opetussuunnitelmiin työelämätaitojen kokonaisuus peruskouluihin ja toiselle asteelle. Kokonaisuuteen kuuluvat perustiedot työntekijän oikeuksista ja velvollisuuksista, yrittäjyydestä sekä esimerkiksi veroilmoituksen täyttämisestä ja sosiaalivakuutus- ja eläkejärjestelmästä.

2. Työelämäperustainen perusopetus TEPPO valtakunnalliseksi

HAASTE

työelämäpainotteisessa perusopetuksessa on tällä hetkellä haasteita sekä harjoittelupaikkojen määrän että harjoittelun laadun suhteen. Koulujen resurssipula voi johtaa sekä ohjauksen että perehdytyksen riittämättömyyteen. Ilman suunnitelmallista tukea työelämään tutustuminen voi jäädä sattumanvaraiseksi.

TEPPO tarkoittaa 8.–9.-luokkalaisten joustavaa työelämäpainotteista perusopetusta. Opinnoissa vuorottelevat työssäoppimisjaksot työpaikoilla sekä opetus koululla. Yhteensä työssäoppimisjaksoja on noin 5–7 viikkoa kouluvuoden aikana. Muun ajan TEPPO-oppilas opiskelee omassa lähikoulussaan omassa luokassaan ja suorittaa yläkoulua normaalisti opetussuunnitelman mukaisesti.

RATKAISUMME

- Otetaan käyttöön kaikissa peruskouluissa työelämäpainotteinen perusopetus (TEPPO).
- Jokaisessa kunnassa tai kaupungissa pitää olla nimetty henkilö, joka vastaa TEPPO-opetuksen koordinoinnista ja auttaa koulujen oppilaanohjaajia esimerkiksi työpaikkojen etsinnässä, jaksojen toteutuksessa ja opetuksen aikatauluttamisesta lukuvuosikalenteriin.

3. Lisätään lähiopetusta ja laatua ammatilliseen koulutukseen

HAASTE 1

Ammatillisessa koulutuksessa käytetään erittäin paljon etäopetusta ja itsenäistä opiskelua. Ilmiö on ollut tiedossa jo pitkään, mutta sitä on vähätelty, jopa kiistetty. Tilannekuvan rakentamista vaikeuttaa, ettei toteutuneiden opetustuntien määrää seurata tehokkaasti.

RATKAISUMME

- Lähiopetuksen määrä on oltava vähintään 80 % opetuksesta. Kokonaiset opiskelupäivät ovat tehokkain ja konkreettisin tapa lisätä koulutuksen laatua. Ryhmämuotoinen opiskelu tukee myös heikompia opiskelijoita. Lisäksi säännöllinen opiskelurytmi tuottaa työelämässä tarvittavia perustaitoja.

HAASTE 2

Osaamisperusteiseen opetukseen siirtyminen on aiheuttanut tilanteita, joissa vaadittava taso on joko matala tai sitä madalletaan, jotta opiskelijat voidaan siirtää eteenpäin ja/tai opetuksen kustannuksia lasketaan. Tämä aiheuttaa sen, että toisaalta lahjakkaat oppilaat eivät saa riittävää tukea itsensä kehittämiseen ja toisaalta, että työelämään tulee nuoria, joilla ei ole riittäviä taitoja ammatin harjoittamiseen.

RATKAISUMME

- Opiskelijan pitää pystyä kehittymään täyteen potentiaalinsa ja tähän pitää antaa tarvittava aika. Koulutuksen järjestäjiä on ohjattava lainsäädännöllä ja rahoituksella antamaan riittävästi opetusta. Lisäksi pitää seurata, että vaatimukset ovat työelämän edellyttämällä tasolla.

4. Opetuksen ja tukipalveluiden saatavuus ja resursointi kuntoon

HAASTE 1

Nuorten kasvamiseen ja kypsymiseen opiskeluvuosien aikana liittyy usein haastavia ja myrskyisiäkin vaiheita, joiden aiheuttamia ongelmia voidaan ehkäistä laadultaan ja määrältään sopivilla ja oikea-aikaisilla palveluilla. Tällä hetkellä sekä opetuksen että tukipalvelujen saatavuus ja resurssointi eivät ole riittävää.

RATKAISUMME

- Eri oppilaitoksissa ja koulutusasteilla on pystyttävä tarjoamaan lähiopetuksen lisäksi myös riittävästi tukiopetusta, jotta saavutetaan tarvittava taitojen ja tietojen taso.
- Vertaistuen edistäminen ja yhteisöllisyyden vahvistaminen opiskelijoiden keskuudessa tulisi huomioida osana opetuksen suunnittelua.
- Kaikille opiskelijoille pitäisi olla helposti ja viivytyksettä saatavilla opiskeluhuollon moniammatilliset ja tarpeen mukaiset palvelut, jotka sisältävät myös ennaltaehkäisyn ja varhaisen tuen palvelut.
- Oppilaitoksiin tulee palkata nuorisotyöntekijöitä tai yhteisöohjaajia, joilla on vastuu opiskeluyhteisön ohjaamisesta ja rakentamisesta sekä opiskelijoiden yksinäisyyden ja syrjäytymisen ehkäisystä opintojen aikana.

HAASTE 2

Tutkintoon valmentava koulutus (TUVA) on nivelvaiheen koulutus, jonka tavoitteena on parantaa opiskelijan valmiuksia hakeutua toisen asteen opintoihin. Se on enintään 38 viikon (noin yksi vuosi) laajuinen maksuton koulutus, joka on tarkoitettu oppivelvollisille ja ilman toisen asteen tutkintoa oleville, jotka tarvitsevat tukea jatko-opintoihin, opiskelutaitojen kehittämiseen tai urasuunnitelmien selkeyttämiseen. TUVA:ssa yhdistyvät aiemmat valmentavat koulutukset VALMA, LUVA ja kymppiluokka.

Vaikka koulutus on saanut myönteisen vastaanoton, haasteitakin on. Oppimisen tuen tarve ja hyvinvoinnin tukeminen eivät aina riitä ja tarve monialaiselle yhteistyölle on suuri. Käytännön organisoinnissa haasteeksi on noussut ryhmien eriyttäminen, epäselvyys koulutuksen sisällöissä ja rakenteessa, jatkuvan haun kautta tuleva opiskelijavirta ja opetuksen jatkuvuuden varmistaminen.

RATKAISUMME

- Vahvistetaan perusopetuksen ja toisen asteen välisen nivelvaiheen oppilaslähtöisyyttä ja varmistetaan riittävä yksilöllinen opiskeluhuollon ja oppimisen tuki.
- Vahvistetaan nuorten työpajatoimintaa väylänä suorittaa oppivelvollisuus. Työpajajakson on oltava riittävän pitkä ja vaikuttava, että nuori voi jatkaa opintoja tai työllistyä. Tiivistetään yhteistyötä toisen asteen koulutusten kesken.

5. Opiskelijoiden toimeentulo on turvattava

HAASTE

Opiskelijoiden toimeentulo koostuu useimmiten opintotuesta (sisältäen opintorahan, opintolainan ja asumislisän). Lisäksi opiskelija voi hakea toimeentulotukea etenkin kesäaikana täydentääkseen elatustaan. Perheelliset opiskelijat voivat saada myös vanhempainpäivärahaa ja kotihoidon tukea sekä asumisen tukemiseen yleistä asumistukea.

Opiskelijoiden toimeentuloa haastavat erityisesti opintotuen matala taso ja lainapainotteisuus. Toimeentulon niukkuus saattaa lisätä työntekoa, mikä puolestaan voi hidastaa opintojen etenemistä. Niiden opiskelijoiden, jotka eivät saa opintotukea, toimeentulo muodostuu useimmiten toimeentulotuesta. Nyt maan hallitus on kiristänyt toimeentulotuen ehtoja ja toimeentulotuella opiskelevan täytyy hakea ensisijaista etuutta eli työttömyyskorvausta ja ilmoittautua työttömäksi työnhakijaksi. Muutos heikentää uudelleen kouluttautumisen mahdollisuuksia erityisesti niillä, joilla ei ole mahdollista saada opintotukea.

RATKAISUMME

- Kehitetään opintotukijärjestelmää.
  - Lainapainotteisuutta pitää vähentää, sillä oppivelvollisten ei pidä joutua opiskelemaan velaksi.
  - Opintotukijärjestelmä ei saa estää oppisopimuksella tapahtuvaa opiskelua. Järjestelmää pitää kehittää niin, että lyhyt oppisopimus ei aiheuta tuen menettämistä, vaan ansaittu palkka huomioidaan tulorajojen kautta.
- Aiemmin toimeentulotukea saadessa pystyi tienaamaan 150 euroa ilman, että se vaikutti toimeentulotukeen. Tämä niin kutsuttu suojaosa pitäisi palauttaa, sillä se tukee työelämään kiinnittymistä.
- Asumistuen niin sanottu suojaosa eli ansiotulovähennys on palautettava.
  - Asumistuen korvausastetta pitäisi nostaa nykyisestä 70 prosentista 80 prosenttiin. Tämä tarkoittaa sitä, että aiemman 30 prosentin omavastuuosuuden sijasta jatkossa riittäisi 20 prosentin omavastuu enimmäisasumismenoista.
- Huoltajien tulojen vaikutus on poistettava kaikilta itsenäisesti asuvilta opiskelijoilta.
- Luovutaan yleistuen 21 viikon odotusajasta.
  - Samalla palvelupuolella varmistetaan, että jokainen perusasteen varassa oleva ohjataan esimerkiksi koulutusneuvonnan kautta selvittämään ura- ja opiskelumahdollisuuksia sekä opiskelemaan.

2

TYÖELÄMÄN ENSIASKELIA OTTAVALLE

6. Tukea kesäksi työllistymiseen

HAASTE

Lyhyetkin kokemukset työelämästä kesätyön kautta tuovat tärkeää kokemusta nuorille työelämästä.

Julkisen sektorin myöntämät kesä(työ)setelit ovat hyvä ja edullinen tapa tukea paikallista yrittäjää tai yhteisöä palkkaamaan nuoria kesätöihin. Haasteena on, että kesätyösetelien kriteerit vaihtelevat kunnittain. Myös Tutustu työelämään ja tienaa -malli (TTT) on todettu toimivaksi, mutta valitettavasti se ei ole kaikkialla käytössä.

RATKAISUMME

1. Yhdenmukaistetaan kesä(työ)setelien kriteerit

- Setelin arvo on vähintään 300 euroa.
- Palkattavan pitää olla 15–25-vuotias paikkakunnalla asuva nuori.
- Nuoren työsuhteen on kestettävä vähintään kaksi viikkoa ja viikkotyöajan pitää olla vähintään 18 tuntia. Lisäksi maksettavan palkan pitää olla työehtosopimuksen mukainen. Työpaikan pitää sijaita Suomessa.
- Työnantajan on oltava yritys, yhdistys tai säätiö eikä työnantajalla saa olla merkintää verovelkarekisterissä.

2 Yhdenmukaistetaan Tutustu työelämään ja tienaa -mallin kriteerit (poikkeuksena tilanteet, joissa alan työmarkkinaosapuolet ovat sopineet ehdoista toisin):

- Maksettava palkka on 400 euroa, eikä kuntien ja kaupunkien kesätyöseteleitä voi yhdistää tämän maksuun.
- Palkattava on 14–17-vuotias peruskoulussa, lukiossa, kymppiluokalla tai TUVA tai TELMA-valmennuksessa oleva nuori.
- Työsuhteen kesto on kaksi viikkoa (10 työpäivää) ja työpäivän pituus enintään kuusi tuntia.
- TTT-mallin käyttö ei korvaa normaalia kesätyöntekijöiden tarvetta.

7. Työllisyyspalvelut ja palkkatuki apuna nuorten työllistymisessä

HAASTE

Työttömyys, myös nuorisotyöttömyys, on todella korkealla. Työllistymistä auttavat järjestelmät eivät huomioi tarpeeksi nuorten nopeaa syrjäytymisvaaraa. Palkkatuetun työn määrä ja muihin työllisyyttä edistäviin palveluihin osallistuminen on vähentynyt työllisyyspalveluiden siirryttyä kuntien järjestämisvastuulle, vaikka työttömien määrä on kasvanut.

RATKAISUMME

- Nuoren on saatava yksilöllistä tukea heti työttömyyden alkuvaiheessa.
  - Lain edellyttämästä kasvokkaisesta alkuhaastattelusta 10 päivän sisällä on pidettävä kiinni ja ohjattava nuori koulutukseen, työhön tai hänelle sopivaan palveluun.
  - Ilman ammatillista tutkintoa olevien nuorten kohdalla ensisijainen ohjaus on koulutukseen.
- Ohjaamot ovat tärkeitä nuorille: ne ovat alle 30-vuotiaille suunnattuja maksuttomia matalan kynnyksen palvelupisteitä, josta saa apua esimerkiksi työhön, opiskeluun ja tulevaisuuteen. Ohjaamoiden toimintamahdollisuuksia ei saa heikentää, vaan niitä pitää kehittää yhteistyössä.
- Nuorten on saatava työllisyyspalveluista apua kesätyön etsintään.
- Nuoren on päästävä tarvittaessa työkykypainotteiseen terveystarkastukseen ja sen pohjalta tarpeellisiksi katsottuihin muihin palveluihin jonottamatta.
- Nuoren työllistämisessä myös työnantajapalvelut ovat tärkeitä: on luotava foorumeita, joissa nuori työntekijä ja työnantaja voivat kohdata.
- Palkkatukea on kehitettävä edelleen.
  - Rahoitusmallia on muutettava niin, että palkkatuettu työ vapauttaa kunnat työttömyysturvan maksuvastuusta.
  - Palkkatuetussa työssä saatujen ansioiden olisi kerrytettävä työttömyysturvan työssäoloehtoa täysimääräisesti.
  - Kannustetaan työnantajia tarjoamaan oppisopimustyötä. Oppisopimustyösuhteeseen voi saada palkkatukea.
  - Lisätään palkkatuen tunnettuutta työnhakijoille ja työnantajille.

3

TYÖELÄMÄN TUEKSI

8. Työlainsäädäntö reilummaksi nuorille

HAASTE 1

Tilastot osoittavat, että nuoret työskentelevät muita useammin määräaikaisissa ja osa-aikaisissa työsuhteissa sekä vuokratyössä. Siksi näiden niin sanotuissa epätyypillisissä työsuhteissa olevien aseman vahvistaminen kohentaa erityisesti nuorten asemaa.

Epätyypillisten työsuhteiden ongelmat liittyvät työn määrään, työsuhteen kestoon sekä siitä saatavaan riittämättömään toimeentuloon. Lisäksi monet työsuhteeseen kuuluvat edut, kuten oikeus vuosilomaan ja lepoaikoihin, puuttuvat tai toteutuvat vain osittain.

RATKAISUMME

Parannetaan kaikkien epätyypillisissä työsuhteissa olevien asemaa

- Työvuoroluettelo on annettava tiedoksi nykyisen viikon sijasta viimeistään kaksi viikkoa ennen siinä osoitetun ajanjakson alkamista.
- Vuosilomalakia muutetaan niin, että työntekijä ansaitsee kaikissa työsuhteissa ja palvelussuhteissa lomaa 2,5 päivää kuukaudessa heti alusta alkaen.
- Työsopimuslakia uudistetaan niin, että se estää työsuhteiden naamioimisen yrittäjyydeksi.

Parannetaan osa-aikaisissa työsuhteissa olevien asemaa

- Säädetään lailla, että osa-aikatyö on perusteltava kuten määräaikaisuus, jos se tehdään työnantajan aloitteesta.
- Vahvistetaan työnantajan velvollisuutta tarjota kokoaikatyötä osa-aikatyötä tekeville työntekijöille.
- Säädetään lailla, että osa-aikaisten työntekijöiden työtunnit, jotka ylittävät sopimuksen mukaiset työtunnit, määritellään ylityöksi.
- Säädetään lailla työajan vakiintumisesta nykyistä selkeämmin ja työnantajaa velvoittavammin.
- Velvoitetaan työnantajaa tarkastelemaan säännöllisesti, kuinka osa-aikaisten työntekijöiden työsopimuksessa sovittu työaika todellisuudessa toteutuu. Sopimuksen työtuntien on vastattava todellista työtuntien määrää.

LISTA JATKUU SEURAAVALLA SIVULLA ▶▶

Parannetaan määräaikaisissa työsuhteissa olevien asemaa

- Muutetaan lakia niin, että työnantajan aloitteesta solmitun määräaikaisen työsopimuksen voi tehdä vain perustellusta syystä.
- Muutetaan lakia niin, että työnantajan aloitteesta solmitun määräaikaisen työvoiman käytön ja vaihtelevan työajan sopimusten ehtoja on tiukennettava niin, että pysyvä ja kiinteä työvoiman tarve määritellään nykyistä selkeämmin.

Parannetaan vuokratyöntekijöiden asemaa

- Työsopimuslakiin on otettava säännös vuokratyöntekijöiden yhdenvertaisesta kohtelusta ja yleisen suojelun vähimmäissisältö on määriteltävä.
- Säännökseen on sisällytettävä mainita vuokratyön tilapäisestä luonteesta. Vuokratyölle pitäisi saada maksimiaika saman käyttäjäyrityksen palveluksessa oleville, jonka jälkeen vuokratyöntekijä siirtyisi automaattisesti liikkeenluovutuksella vuokratyöyrityksen palkkalistoilta käyttäjäyrityksen palvelukseen.

HAASTE 2

Epätyypillisissä työsuhteisessa korostuu syrjintäriski. Syrjintä liittyy ennen muuta esimerkiksi raskaus- ja perhevapaasyrjintään.

RATKAISUMME

- Raskaus- ja perhevapaisiin liittyvissä tilanteissa on säädettävä käännetyn todistustaakan periaatetta eli työnantajan on osoitettava, että kyse ei ole syrjinnästä.
- Tasa-arvolakia on tarkennettava niin että määräaikaisten työntekijöiden suoja tulee selkeämmin esiin.
- Määräaikaisuuksiin liittyvissä raskaus- ja perhevapaasyrjintätilanteissa pitää olla aina mahdollista saada työsopimuslain 12 luvun 2 §:n kaltainen korvaus.
  - Korvaus pitäisi saada silloinkin, kun työnantajalla ei ole katsottu olevan pysyvä työvoiman tarve ja kun määräaikaisuudelle sinällään on perusteltu syy.
  - Palvelussuhdelakeihin, kuten työsopimuslakiin, lisätään kielto jättää määräaikainen palvelussuhde uusimatta raskauden tai perhevapaan perusteella sekä kielto rajoittaa työsuhde kestämään vain perhevapaan alkuun.
- Työsopimuslakiin on saatava perhevapailta töihin palaavalle kuuden kuukauden suoja-aika, jonka aikana häntä ei saa irtisanoa.
- Suomen on ratifioitava ILO:n yleissopimus nro 183 ja samalla säädettävä oikeus palkallisiin imetystaukoihin.

9. Tuki nuorelle työntekijälle turvalliseen työelämään kiinnittymisen helpottamiseksi

HAASTE

Kun nuori tulee kesätöihin ja sijaiseksi, perehdyttämiseen ja mentorointiin ei usein varata riittävästi työaikaa nuorelle itselleen eikä perehdyttäjälle. Työpaikan toimintatavat ja keinot kiinnittyä työyhteisöön jäävät usein myös käymättä läpi määräaikaiselle työntekijälle. Myös kiiretilanteisiin, ruuhkahuippuihin tai esimerkiksi haastaviin asiakastilanteisiin varautumisen tulee kuulua osaksi perehdytystä.

Nuorille ja kokemattomille työntekijöille sattuu myös työtunteja kohti enemmän tapaturmia kuin kokeneemmille. Nuorille sijaisille ei kuitenkaan aina tarjota työterveyshuollon palveluja eikä lakiin perustuvia terveystarkastuksia sairastumisen riskejä sisältävissä työtehtävissä.

RATKAISUMME

- Alle 30-vuotiaalle työntekijälle on pidettävä pakolliset ohjauskeskustelut, jossa arvioidaan yhdessä esihenkilön kanssa työn määrää ja sen kuormittavuutta.
  - Ensimmäinen ohjauskeskustelu on järjestettävä viimeistään kuukausi työn aloittamisesta.
  - Toinen ohjauskeskustelu neljän kuukauden kuluttua työsuhteen aloittamisesta ja mikäli kyseessä on lyhyempi määräaikainen työsuhde, vähintään työsuhteen puolivälissä.
  - Työpaikan työsuojeluvaltuutetulla tai luottamusmiehellä on oikeus osallistua ohjauskeskusteluun.
- Työ- ja elinkeinoministeriön on valmisteltava yhdessä sidosryhmien kanssa kaikkia nuoria työntekijöitä koskeva valtakunnallinen virtuaalinen perehdytyskansio, jota paikallisesti täydennetään oman työnantajan ohjeistuksilla ja toimintatavoilla.
- Järjestetään valtakunnallinen kokeilu, joissa mahdollistetaan nuorten työntekijöiden mentorointi kattamalla osa mentoroivan työntekijän palkkakustannuksista, esimerkiksi yksi tunti viikossa.
- Terveystarkastuksien ja terveyskyselyjen yhteydessä huomioitava aina myös mielen hyvinvointi, erityisesti nuorilla työntekijöillä. Tarvittaessa tarjotaan tukea nuorelle matalalla kynnyksellä, ilman diagnooseja.

10. Nuorten työkyvyn tukemiseen lisäpanostuksia

Työkyvyn ongelmat ja niiden pitkittyminen on erityisen haitallisia nuorille, koska ne saattavat katkaista tulojen lisäksi myös koko työuran. Ongelma valuu myös yksilön elämän lisäksi valtiontalouteen menetettyjen verotulojen, pitkien sairauspoissaolojen, ennenaikaisen eläköitymisen ja kasvaneiden terveydenhuollon menojen muodossa.

HAASTE 1

Kelan järjestämään nuoren ammatilliseen kuntoutukseen pääsyä kiristettiin vuonna 2025. Jo ennen tätä nuoren ammatillisen kuntoutuksen palveluiden saajamäärät olivat vähentyneet. Palvelut ovat kohdistuneet 16–29-vuotiaille nuorille, joiden toimintakyky on olennaisesti heikentynyt ja joilla on kuntoutuksen tarve. Kriteerejä Kelan järjestämään ammatilliseen kuntoutukseen ilman sairaus- tai vammadiagnoosia on kiristetty.

RATKAISUMME

- On helpotettava Kelan järjestämän nuoren ammatilliseen kuntoutukseen pääsyä.
- Kuntoutuspolun on alettava riittävän aikaisin esimerkiksi kouluterveydenhuollossa, opiskeluhuollossa tai työllisyyspalveluissa.
- Nuoren ammatillisen kuntoutuksen tunnettuutta on lisättävä.

HAASTE 2

Mielen hyvinvoinnin pulmissa apua saa liian hitaasti ja kankeasti.

RATKAISUMME

Nuorten mielen hyvinvoinnin pulmissa on oltava tarjolla helposti saavutettavia matalan kynnyksen palveluita, joihin pääsee jonottamatta. Keskusteluapua tulee olla saatavilla silloin kun sitä tarvitaan, myös ilman diagnoosia.

- Mielen hyvinvoinnin varhaisen tuen palveluja on saatava jonottamatta silloin, kun avun tarvetta on. Myös nettiterapian mahdollisuudet on hyödynnettävä täysimääräisesti. Nuorten terapiatakuu ei ole riittävä keino.
- Myös päihdepalveluja on oltava saatavilla matalalla kynnyksellä silloin, kun nuorella on valmius vastaanottaa apua. Päihdeongelmasta toipuminen ei saa olla edellytyksenä muiden mielenterveyspalvelujen saamiseksi.

HAASTE 3

Työnantajalla ei ole tällä hetkellä riittävässä määrin velvoitteita ehkäistä työntekijöiden pitkittyneitä työkyvyttömyysjaksoja esimerkiksi työn tai työajan muokkaamisen keinoin.

RATKAISUMME

- Vahvistetaan työnantajan velvoitteita ehkäistä työntekijöiden pitkittyneitä työkyvyttömyysjaksoja esimerkiksi työtä keventämällä tai työaikaa lyhentämällä.

HAASTE 4

Kun työkyvyn ja jaksamisen haasteet pitkittyvät, syynä siihen on monen sairauspäivärahalla olevan kohdalla hoidon viivästyminen. Sosiaali- ja terveyspalveluiden saatavuusongelmien takia hoitojonot ovat pidentyneet merkittävästi. Sairauspäivärahan onkin turvattava toimeentuloa riittävän pitkään, kun hoitoon pääsyä vielä odotetaan. Suomessa on myös paljon työkykyongelmaisia, jotka sairauspäivärahakauden jälkeen jäävät työttömyysturvan varaan, jolleivat saa myönteistä työkyvyttömyyseläke- tai kuntoutustukipäätöstä.

RATKAISUMME

- Kehitetään sairauspäivärahaa pidentämällä sen kestoa nykyisestä noin vuodesta 1,5 vuoteen.

LISTA JATKUU SEURAAVALLA SIVULLA ▶▶

JATKOA EDELLISELTÄ SIVULTA ▶▶

HAASTE 5

Sairauden hoito ja kuntoutukseen pääsy viivästyy monesti myös siksi, että sairauspäivärahan tarkistuspisteitä ei hyödynnetä täysimittaisesti. Sairauspäivärahan uudet tarkistuspisteet 150 ja 230 otettiin käyttöön vuoden 2022 alusta lukien. Tarkistuspisteisiin ei kuitenkaan sisällytetty riittävästi velvoitusta arvioida työntekijän jäljellä olevaa työkykyä. Tämä pitkittää kuntoutustoimien aloittamista ja voi pahentaa sairautta tai syventää työkyvyttömyyttä. Työkyvyttömyyseläkkeen ja kuntoutustuen hakeminen ovat yleensä sidoksissa sairausvakuutuksen päivärahaan. 150 sairauspäivärahapäivän jälkeen Kela ilmoittaa kuntoutusmahdollisuudesta tai kehottaa hakemaan työkyvyttömyyseläkettä. Nyt työkyvyn arvioinnin saaminen on jätetty työntekijän itsensä vastuulle. Monissa tilanteissa, erityisesti mielenterveyden häiriöiden kohdalla, henkilön kyky selvittää oikeutensa ja etsiä oikea lääkäri tai muu palvelu voi olla alentunut.

Työeläkelaitokset tarjoavat erilaisia kuntoutuspalveluja. Työeläkelaitosten tarjoamaan ammatilliseen kuntoutukseen pääsy on kuitenkin viime vuosina vaikeutunut ja kuntoutushakemusten hylkäysmäärät lisääntyneet. Ammatillisen kuntoutuksen keskeinen tavoite on tukea työssä jatkamista sekä ennaltaehkäistä työkyvyttömyyseläkeitä.

RATKAISUMME

- Sairauspäivärahan tarkistuspisteet otettava käyttöön kunnolla. Vahvistetaan tarkastuspisteitä 150 päivän ja 230 päivän kohdalla niin, että työterveyshuollon arviointi ja tuki työkyvylle toteutuu ja Kela saa lausuntopalautteen toteutuneista toimista. Myös mahdolliset kuntoutustoimet on saatava käyntiin viimeistään tässä vaiheessa.
- Ammatillisen kuntoutuksen kriteerejä muutetaan niin että myös nuoremmilla ja erityisesti mielenterveyden haasteista kärsivillä on paremmat mahdollisuudet päästä ammatilliseen kuntoutukseen.
- Myös katkonaisissa tai osa-aikaisissa työsuhteissa työskentelevillä on oltava mahdollisuus kuntoutukseen.
- Työkyvyttömyyden uhkaa koskeva kriteeri työeläkekuntoutukselle on muutettava niin, että otetaan myös huomioon tilanteet, joissa hakijalla todettu sairaus, vika tai vamma uhkaa todennäköisesti lähivuosina ammatillista työkykyä.